

VIOREL THIRA

TIT BUD

la 75 de ani de la moarte

“Sunt două feluri de rele pe lume:
a arde și a putrezi”

Tit Bud a fost adus pe lume în ajun de Crăciun 1846, în localitatea Șugatag, din Maramureșul istoric. Ce minunat lucru, a auzit colindele din prima zi a vieții și a fost în biserică până la sfârșitul ei. Părinții ei au fost Ioan Bud - preot în Șugatag și Tecla Bud, născută Perger, sora episcopului Berger din Kosiče, astăzi Slovacia.

Au fost 6 frați, 2 fete și 4 băieți. Despre unii dintre ei am găsit câteva date: Otilia, căsătorită cu preotul Andrei de Kovaci din Bârsana; Roza, căsătorită cu preotul Ioan Doroș din Sat Șugatag; Corneliu, preot în Gherța Mare și Nicolae, mort de Tânăr.

Enciclopedia Minerva, apărută la Cluj în anul 1929, la p. 232, consemnează numele lui Ioan Bud, născut în anul 1880, fiu de preot român din Maramureș, profesor la Politehnica din Budapesta și în cele din urmă ministru al economiei naționale a Ungariei care “a consolidat situația financiară a Ungariei”. Aceasta, după cercetările mele de până acum, a fost nepot de văr al lui Tit Bud. Oricare ar fi legăturile de rudenie, mai îndepărtate, a fost o mare cinstă pentru o mare familie preoțească și românească din Maramureș să aibă fiul ministru la Budapesta, îndată după Marea Unire din 1918. Rezultă că omul acesta a avut o capacitate deosebită, neatinsă de alții în Ungaria din acel moment.

Tit Bud a făcut școala primară la Sat Șugatag, liceul la Beiuș, Bacalaureat în 1865, iar teologia la Gherla și Ungvar (Ujgorod).

În anul 1870 a fost hirotonit preot la Blaj și trimis capelan la Ieud în Maramureș, unde rămâne până în anul 1873 când este remarcat de către episcopul Mihai Pavel și luat cu sine la Gherla, în funcție de secretar și notar concistorial. Aici își desăvârșește studiile prin întinse lecturi și începe activitatea publicistică.

În anul 1879, Mihai Pavel este numit episcop la Oradea, iar în locul lui la Gherla este dezignat Ioan Szabo. Din această cauză, sau din dragoste pentru tinuturile natale, Tit Bud cere cu insistență să fie numit preot la Sat Șugatag unde s-a născut și unde a fost preot o mulțime de ani tatăl său Ioan Bud. Obține cu greu această numire - era mare nevoie de el la Gherla - și va rămâne astfel la Șugatag până în anul 1899 când se va muta la Sighet.

Tit Bud ne spune despre tatăl său că era “Bărbat foarte învățat, orator eminent pe care îl chemau la toate prohoadele de frunte de pe Mara și Cosău, numai să-l audă a predica. Dânsul a învățat poporul în toate Duminecile și Sărbătorile la vecernie a scrie și a ceti. Eu am văzut tabla ceia neagră care se acăta în biserică pe un cui și pe care învăța tineretul a scrie și a ceti”. Operă de adeverat apostolat în învățământ. În Sat Șugatag, Tit Bud a zidit școală, a lărgit casa parohială cu o chilie, a sfătuit poporul să-și răscumpere pământul de la Erar, a obținut pentru parohie 70 de iugăre de fânaț și a cumpărat o moară ca din venitele ei să plătească pe dascăl. Iar în filia Hărnicesti a lărgit biserică și a zidit de asemenei școală și a îndemnat credincioșii să-și trimită copiii la școală, astfel că după câțiva ani nu mai erau în Hărnicesti și Sat Șugatag oameni care să nu știe citi și scrie.

Apoi a făcut școală pomicolă și în câțiva ani cele două sate și pe urmă toată Valea Marei și a Cosăului erau pline de pomi altoiți. Tot el a introdus pentru prima dată

*Tit Bud
Eugeniu Rădulescu-S. C.*

369

Cât mă uit în jos și-n sus
Neamuri ca a mele nu-s:
Toate-s mândre și-mbrăcate
Și de lume lăudate.

370

Bădiță din sat străin
Gura ta mniroase-a zin
Și brațele-a rujmalin,
Gura ta mniroase-a bere
Și brațele-a floricele.

371

Fost-am fecior nu pre(a) poate
Ş-am ibdit fetele toate
Ş-am ibdit și pe mândra
Batăr nu i-o fo' voiaia.

372

Fost-am păcurar la oi,
Am durnit pe moșânoi
Și cu ochii tăt la oi,
Da' amu dorm pe perină
Făcută de a mé mândră,
Amu dorm pe perinuță
Făcută de-a mé mândruță.

373

Cine nu-i de veselie
La ospăt să nu mai vie
Că ospătu-i vesălos
Nu-i de oameni mânioși.

374

Dragu-mi-i unde-am vinit,
Cu cine m-am întâlnit,
Dragu-mi-i unde-am intrat,
Cu cine m-am adunat -
Cu oameni întâi în sat.

375

Frunză verde bobule
Du-mă de-aici dorule
Că aicea mi-i urât -
Du-mă de unde-am vinit,
Că aicea nu mi-i drag -
Du-mă de unde mă trag.
Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus
De la Vasile Iuga, 20 ani, 1980

376

La fata vecinului
Pe rudă nimică nu-i
Numa gacii moșului
Acătați în tindă,-n cui.
Colecția MIHAI OLOS

377

Lele, teptar zugrăvit -
Cu cupitoru nelipit,
Pe su' vatră - cânii latră,
Pe su' horn - motanii dorm.

378

Te-am văzut, mândră, pe șes
Și te-am cunoscut pe mers,
Pe mersu pticioarelor,
Pe tizitul poalelor:
Că-s tizite măruntele
Ca funea de la vițele.
De la Vasile Iuga, 20 ani, 1980

379

Ce te ții, mândrule, tu
Că nu-i a tău Sighet
Și Sighetu de-ar si-a tău
Tăt nu ești pe placu meu.

380

Ce te ții, mândrule, tare
Că soarele nu răsare
Din vârnuțu căsii tale
Că răsare sus pe ceri
Nu la feciori cu averi.
De la Ioana Iuga, 60 ani, 1968

381

Cu mândra de n-am si veri
Ne-am si cununat mai ieri,
Cu mândra de n-am si neam
Ne-am si cununat mai an.
De la Vasile Iuga, 20 ani, 1980

382

Si-u-ai, lume, de haram:
Căți îs hireși tăt mi-s neam,
Si-u-ai, lume, de tiperi:
Căți îs hireși tăt mi-s veri.

383

Măi bărbațe călicuț,
Lasă-mă să-m țin drăguț
Și pe tine să te crut
Că drăguț de mi-oi ținé
Scârbă-n casă n-om avé

384

Ceterăș cu strune bune
Duce-m-aș cu tine-n lume,
Da' cu contrălașu tău
N-aș ieși din satu meu.
De la Ioana Iuga, 60 ani, 1968

385

De horincă nu mi-i dor:
Am acasă-un tonișor -
Până-i lume tăt ū gol;
De horincă nu mi-i sete,
Am acasă-uiegi bugăte -
Până-i lume-s goale tăte.

386

Horincuță, draga mé,
Zîs-am zău că nu te-oi bé
Ş-am văzut pe alții bând
Ş-am călcăt pe jurământ
Şi m-am pus și eu la rând.

merii ionatani în Maramureș cât și cartofii albi numiți "fulgi de zăpadă". Cea mai mare mulțumire sufletească, după plecarea din Sugatag, a fost pentru Tit Bud atunci când l-a auzit pe urmașul său Gregoriu Belea spunând: "am spovedit de Paști pe toți credincioșii badei Tit, și n-am aflat păcat de moarte". Pastorație cu adevărat ideală.

La Sat Sugatag și-a datat cele mai multe din scările sale, împlinindu-se astfel și în literă proverbul românesc "omul sfîntește locul".

În anul 1882, Tit Bud a fost ales protopop al tractului Mara, iar în 15 noiembrie 1887 vicar greco-catolic al Maramureșului cu reședința la Sighetu Marmației, apoi la 1 martie 1899 paroh al Sighetului.

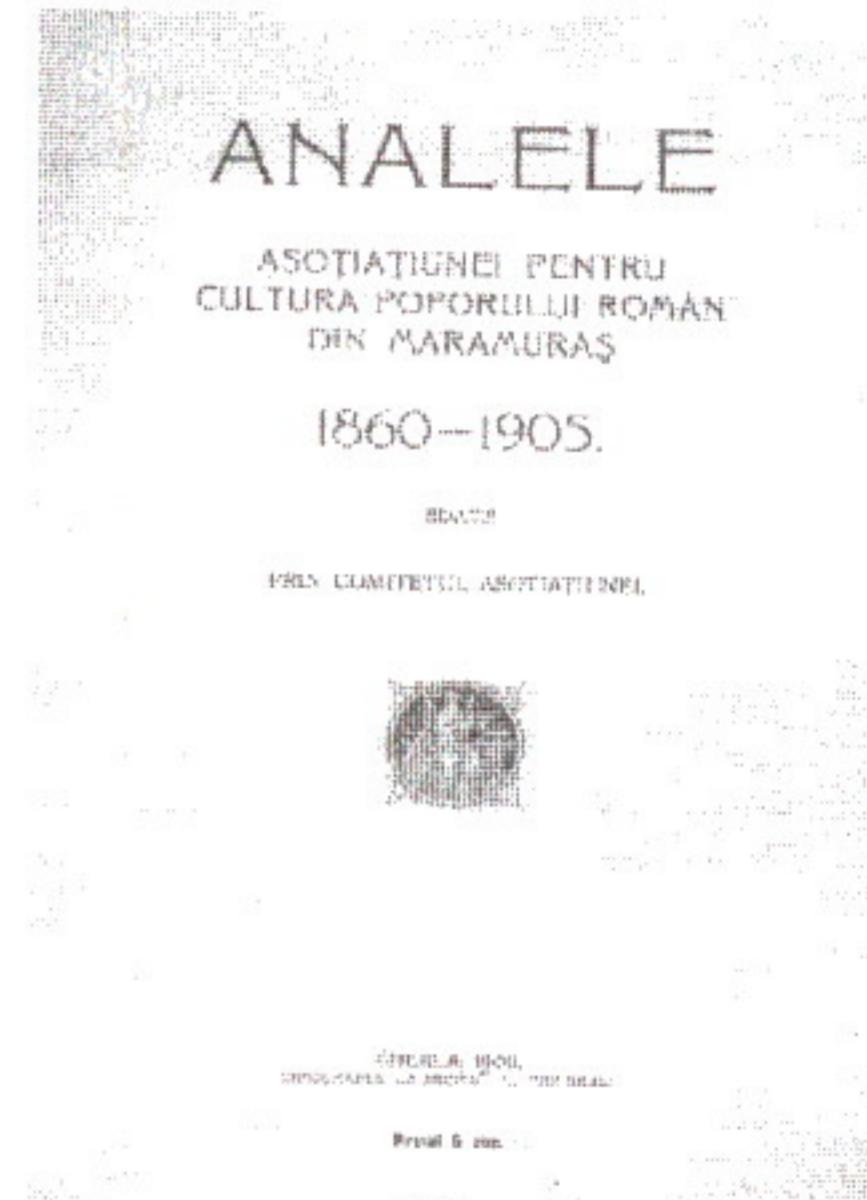
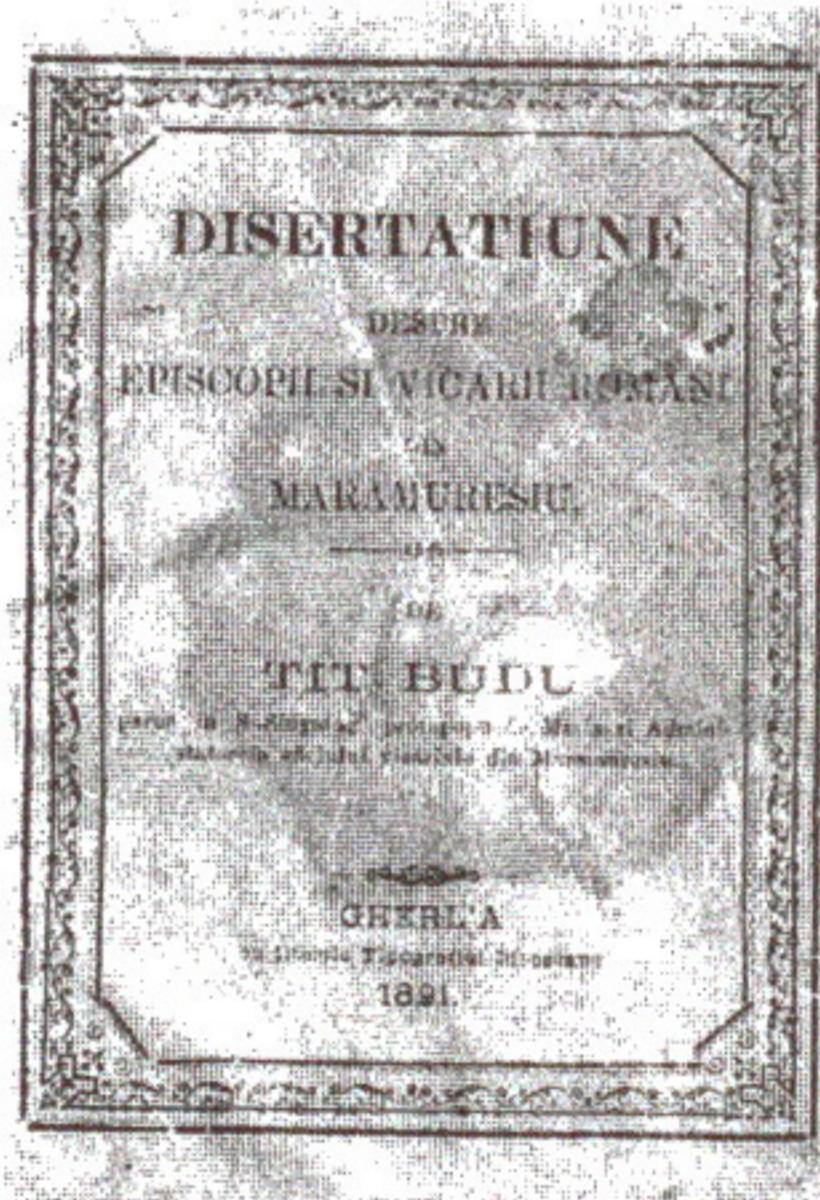
Deși a primit aceste funcții în datele indicate mai sus, nu s-a mutat cu locuința la Sighet decât în anul 1899, după decesul preotului bătrân care ocupa casele parohiale.

Tit Bud a fost căsătorit cu Cecilia Szabo, fiica preotului Vasile Szabo din Gherța Mică și a soției acestuia, Carolina Budai, originară din Gherța Mică. Ea va deceda în anul 1912.

Copiii lui Tit Bud: Ioan, notar în Glod Maramureș, decedat în 1912, Victor, notar în Gherța Mică, decedat în 1912, Găvrilă, profesor la Baia Mare și apoi paroh la Bixad, decedat în 1924.

Din toată familia lui Tit Bud, rămâne în viață până către anii 1975, numai domnișoara Irina Berinde, doctor în filozofie la Budapesta, fostă profesoară la Liceul "Domnița Ileana" din Sighetu Marmației, nepoată a lui Tit Bud din partea soției și crescută în casa lui.

Din mărturisirile celor care l-au cunoscut, se știe că Tit Bud era foarte milos și săritor

la nevoile aproapelui. Când nu putea face singur un bine, ruga pe alții să-l ajute. Când cerceta bolnavii, le dădea leacurile pe care le avea la îndemână, iar la alții bani ca să-și cumpere, iar pentru alții vorbea cu medicii respectivi, pe fiecare fi mânăia, în fiecare suflet lăsa un licăr de lumină. În multe familii de oropsiți ai sorții intervenția lui a fost salvatoare.

Irina Berinde mi-a spus că în virtutea împrejurărilor cincisprezece persoane au avut soarta în mâinile lui Tit Bud și pe toți i-a ajutat cum a putut, până și-au luat o diplomă, iar apoi i-a căsătorit cu o brumă de avere.

Tot de la dânsa am aflat că după moartea episcopului de la Gherla, Vasile Hosu, se vorbea în Maramureș că Tit Bud îi va lua locul, dar Tit Bud, deși văduv din 1912, avea atunci săptizeci de ani, nu cred să se fi gândit vreodată la acest lucru.

Ajuns vicar la Sighet, și-a dat seama că aici sunt multe nevoi de împlinit. Mai întâi românilii fuseseră scoși pe cale silnică din biserică pe care o făcuseră împreună cu ucrainenii și nu aveau casă parohială și școală.

*Am o casă:
Intru pe ușă*

*Si ies pe trei.
(Cămașă)*

Sub conducerea lui Tit Bud și cu sprijinul preotului Ioan Ivașco, despre care spunea Tit Bud că i-a fost "mâna dreaptă în înfăptuirea zidirilor făcute în această parohie", s-a construit actuala biserică veche din Sighetu Marmației, casa parohială cu etaj și săliță pentru școală din curtea bisericii.

Tot lui Tit Bud i se datorează cumpărarea, în 1893, a cimitirului românesc din Sighetu Marmației, folosit și azi.

Pentru aceste construcții bătuse zadarnic Mihai Pavel, viitor episcop de Gherla și Oradea, drumurile Romei și Vienei, fără a obține aprobare.

Tit Bud s-a ocupat mult cu buna îngrijire a Vicariatului și cu instruirea tineretului prin școală.

După cum ne informează revista "Căminul" din Sighet, nr. 3-4/1924, p. 2, sub vicariatul lui Tit Bud se zidesc în Maramureș 12 biserici din piatră și 20 de școli. O mare activitate a depus Tit Bud la "Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramureș" al cărui vicepreședinte a fost și pe care, în momente de mari necazuri și greutăți, a scos-o la liman împreună cu celebrul istoric Ioan Mihalyi de Apșa și alți intelectuali maramureșeni. Ne-ar trebui pagini întregi pentru a arunca o privire retrospectivă asupra acestei activități.

Pentru munca neobosită pe teren școlăresc, Tit Bud a fost ales președinte al "Reuniunii învățătorilor din Maramureș", calitate pe care o deține până la moarte. Tit Bud a fost un om foarte inimios și de mare calitate sufletească, din această cauză a devenit inima, în înțeles spiritual dar și real, al acestor două organizații, care au lucrat atât de mult pentru culturalizarea poporului român din Maramureș. Activitatea culturală și publicistică a lui Tit Bud este deosebit de importantă pentru Maramureșul istoric. Fără ea nu se poate scrie viața culturală și istorică a acestui ținut.

DATI ISTORICE

DEȘTERE, PROFOPIATELE, PAROCHIILE și MÂNAȘ
TREIIE ROMÂNE DIN MARAMUREȘ

DIN TIMPURILE VECHI până în anul 1911.

CULESE și SCRISSE

DE:

TIT BUD

Vicariatul Maramureșenilor

Cu perioada: Preoție, Consiliu, Școlă, Șteiuară.

Prodat și cumpărat.

GHERLA

Cu titlu: Cărți de școală, culegere, etc.

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
CULTE, LEGENDE, MITE, STĂRÎU

POEZII POPULARE

MARAMUREȘ

SCRISSE DE

TIT BUD

Lectorat: Maramureșenii

EDIȚIA A III-A

Activitatea lui Tit Bud s-a desfășurat în trei direcții deosebite: teologică, istorică și folclorică, lăsând în aceste domenii lucrări de referință, care vor dăinui cât Munții Gutâiului, care i-au străjuit viața și activitatea.

După cum s-a arătat mai sus Tit Bud a sprijinit învățământul din ținut, a făcut studii de istorie bisericească, a impulsionat cercetările folclorice din Maramureș, a publicat îndreptări pentru preoți, cărți de tipic și a prelucrat predici pentru înformântări.

De un interes deosebit sunt cărțile lui istorice și folclorice despre tot ceea ce înseamnă viață bisericească și românească în Maramureș.

Tit Bud a făcut și traduceri din literatura universală și le-a publicat în presa vremii, precum ar fi "Adevăruri momentane" - autor neidentificat - și "Prelegerea ultimă" de A. Daudet.

Revistele la care a publicat consecvent sunt: "Familia", "Amicul familiei", "Gutinul", "Transilvania", "Revista de critică literară" și altele.

Alții mânâncă mere
și ție îți strepezesc dinții.

387

Veselia nu mi-i bună -
De-ar ținé batăr o lună,
Veselia nu mi-i dragă -
De-ar ținé o lună-ntreagă.

388

Du-mă, Doamne,-n deal cu cucu
Unde-i plată și nu-i lucru,
Du-mă-n deal cu pupăza
Unde-i plată, lucru ba.

389

Ce mi-i drag mie pe lume:
Doi cai buni și hamuri bune
Ş-o căruță țigănească -
Numa să-mi durgăluiască.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus.
De la Vasile Iuga, 20 ani, 1980

390

Pe mine, ptelea de drac
Se-sintinde ca pe gândac.
Colecția MIHAI OLOS.

391

Când eram în vremea mé
Ceteră nu-mi trebuié
Că era gurița mé,
Da' de când am bătrânit
Glasu mi s-o amortit.

Colecția DUMITRU IUGA, Săliștea de Sus.
De la Dumitru Iuga, 90 ani, 2000

392

Dat-o mândra la bărbat
Carne de câne turbat
Să se ducă la Regat
Să rămâie singuré
Să mă duc io pe la ié.

393

Tu, mândră, de mă ibdești
Tra'-ti fierile din ferești:
De m-or tare strâmtori
Să am pe unde ieși.

394

Vândut-o lelea boii
Și mi-o dat mie banii
Să mă folosesc cu ii.
Colecția MIHAI OLOS.

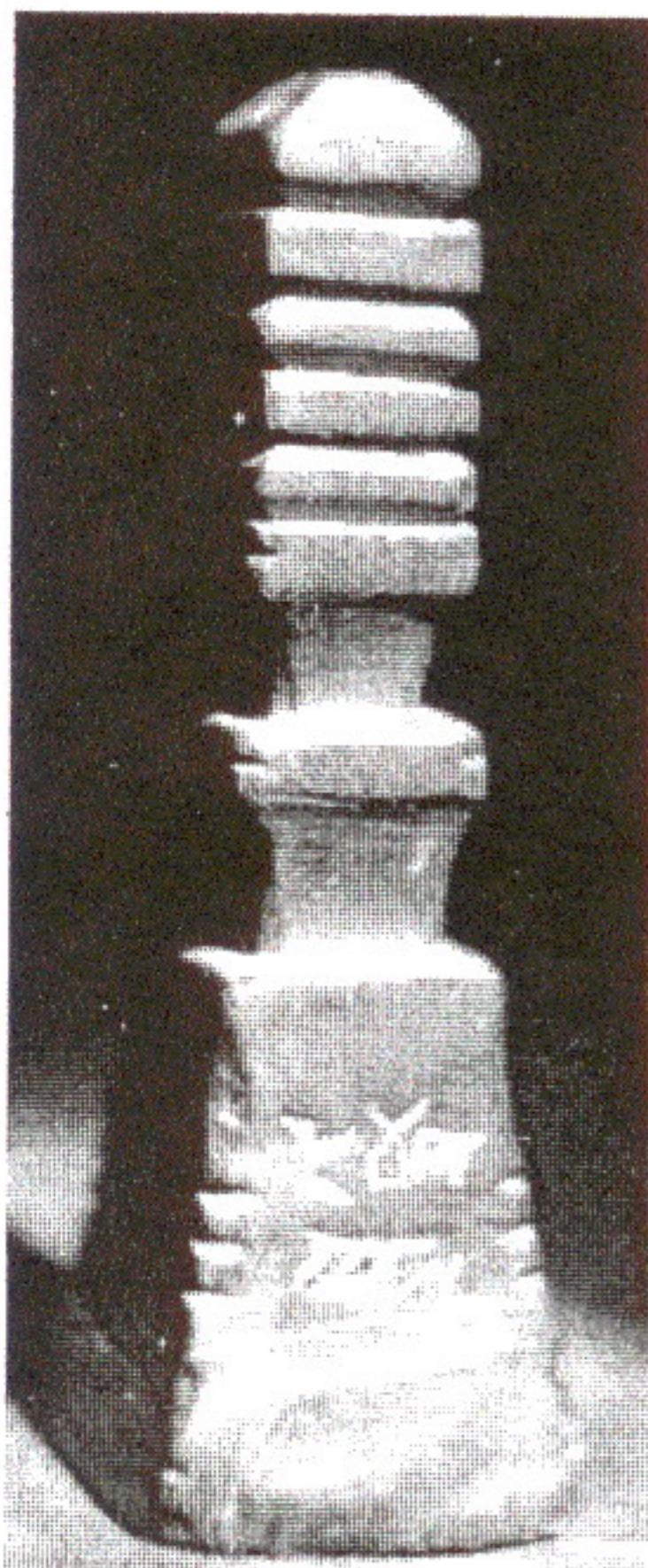
395

La mândra sub pindisor
Nu știu fată-i o' fecior,
De-a fi fată, -a fi a mé,
De-i fecior îl lăs la ié.

396

De-ai fi, mândră, cum te ţii
N-ai fa' patu-n pănușii
Ci l-ai fa' -n perină lată
Și-ai dormi ca legănată.
Colecția MIHAI OLOS.

Tipurituri din Tara Oașului
Colecția RODICA ALBOIU
(1961)

397

A la la la le le le
La la la, măi mândrule,
La la la și le le le
Mă.
Be-u-aș pălincă cu mniere,
Gură mi-i rușine-a cere
De la bărbat cu muiere.

398

Am un mândruț ca ala,
Mi-i rușine-a-l arăta.

399

Am un mândruț cât un ied
Când se bagă-n iarbă-l pierd
Că l-am mai pierdut odată
Și l-am aflat la o fată.

400

De ce m-o lăsat mândru
Nu m-o lăsat tăt satu
Că io mi-am aflat altu
Mai mândru și mai frumos -
Nu ca el un rânticos,
Mai mândru și mai harnic -
Nu ca el un nimuric.

În anul 1889 publică în "Gutinul" din Baia Mare un apel către "docenții din Vicariatul Maramureșului" pentru adunarea folclorului, lucru deosebit de important pentru acele vremuri de sfârșit de secol.

În urma acestui apel se adună peste 800 de piese, care îl vor ajuta pe Tit Bud la alcătuirea culegerii sale publicate în Colecția Academiei Române "Din viața poporului român".

Colecția lui Tit Bud are piese deosebit de valoroase, rupte din sufletul și inima țăranului maramureșean, precum sunt: "Mirele în robie", singura variantă găsită în Maramureș, iar "Crâsmărița" și "Horea lui Ion Berciu" sunt absolut inedite. Din aceste creații se vede cât a fost de bogată viața sufletească a neamului nostru și la ce culmi de frumusețe s-a ridicat.

Pe lângă activitatea pastorală și publicistică, în anul 1889 Tit Bud a răspuns la chestionarul lui N. Densușianu, lucru deosebit de prețios, manuscrisul este păstrat la Biblioteca Academiei Române și a fost studiat, în cursul vremii, de toți cei interesați de cultura și folclorul Maramureșului.

Deși Tit Bud a trăit toată viața sub dominație străină, a ținut în permanență legătura cu vechiul Regat, de unde a așteptat izbăvirea, dar s-a stins în zorii acelei dimineațe. Tit Bud a fost extraordinar de bun și de cult, bunătatea și omenia se revărsau din el ca mierea din fagurele plin.

După cum mi-a spus Irina Berinde, Tit Bud vorbea curent șapte limbi: română, maghiara, germană, franceza, latina, slavona și ruteana, fapt dovedit de altfel prin scrierile și traducerile lui.

După mărturii contemporane, ca slujitor al lui Dumnezeu, a fost foarte iubit de popor, fiecare credincios era legat sufletește de el, iar slujbele lui erau raiul pe pământ.

Tit Bud a fost om cumpătat și cu măsură în toate, n-a exagerat nimic. A avut orele sale de lucru și orele sale de lectură.

Moartea o privea liniștit, o aștepta împăcat și cu resemnare în voința lui Dumnezeu. Moartea i-a provenit din boala de inimă la 19 august 1917.

A avut dorințe foarte simple. Contra obiceiurilor, a lăsat să fie înmormântat numai de capelanul de rând. Preoți au participat foarte mulți, dar îmbrăcat a fost numai capelanul Nicolae Doroș din Sighetu Marmației.

Stejarul, prin înfățișarea sa, simbolizează tările, vitejile, virtute. La români stejarul a fost în mare cinstă întotdeauna. Românii au fost înfrânti cu el în toată istoria, au împărtășit aceeași soartă. Precum stejarul înfruntă cu vitejile toate intemperiile vremii, cum au înfruntat românii toate vitregiile istoriei. De aici atributul dat poporului nostru de "român verde ca stejarul". În temeiul acestor fapte, Tit Bud a cerut la căpătâi cruce de stejar și aşa s-a făcut.

Lucrările lui Tit Bud au rămas în păstrarea doamnei Ana Berinde care, refugiindu-se la Lugoj în 1940, le-a luat cu sine. La întoarcere, în 1945, i-a fost deschis vagonul și lucrurile furate. Astfel s-a pierdut biblioteca și arhiva lui Tit Bud.

La moartea lui Tit Bud un ziarist din Vechiul Regat a scris că "puține județe au reușit să aibă un Tit Bud la vreme".

În 1906, N. Iorga vizitează Maramureșul, lucru pe care îl dorea demult, și stă de vorbă cu Tit Bud. Iată cum îl descrie: "Născut dintr-un neam de vechi săteni liberi... A ajuns preot și a stat mult timp în cancelarii și în parohii de sate din Maramureșul său.

Astăzi, când e căpetenia celorlalți preoți... e în stare să impui prin statura sa de uriaș, prin frumusețea bătrânețelor sale hotărâte. A scris în românește despre subiecte bisericești și istorice și scrie fără sfială până azi în această țară".

Preoțimea românească a avut în trecut un rol important în păstrarea ființei neamului românesc și în păstrarea identității lui spirituale. Tit Bud a fost o făclie care s-a mistuit luminând la granița de miazănoapte a țării.

În anul 1972, fiind preot în Maramureșul Istorico, locul unde s-a născut Gherman Vida, am luat un interviu detaliat domnișoarei Prof. dr. Irina Berinde despre Tit Bud. Dânsa, deși foarte bătrâna, era sprintenă la minte ca o rândunică în zbor. Amănuntele privind viața și familia lui Tit Bud au fost reținute din acest interviu, fapt pentru care îi mulțumesc post-mortem.

În continuare, dau bibliografia completă a lui Tit Bud cuprinsă în volume, alcătuită

Am o cățe neagră

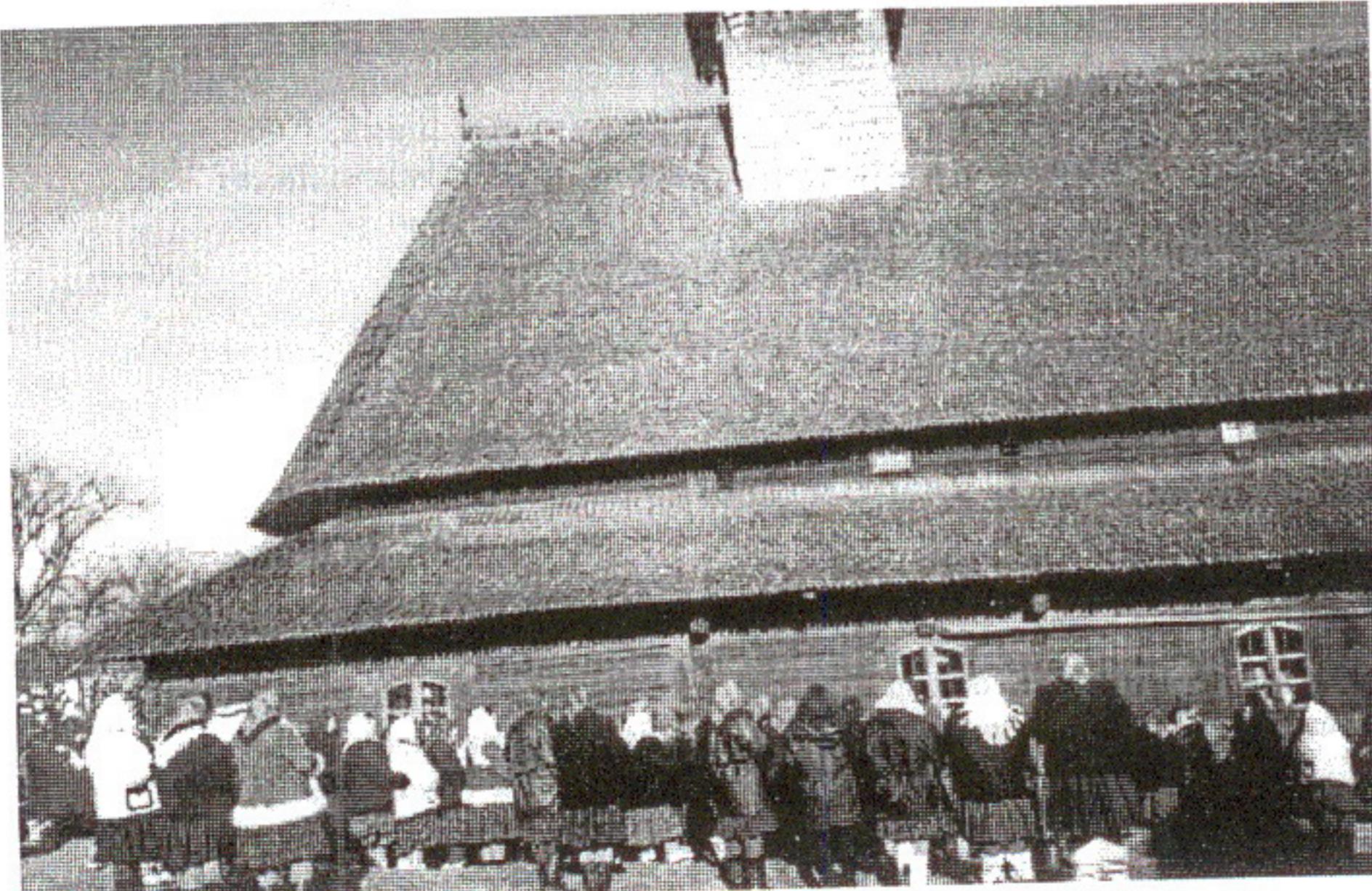
Și tăt câmpu l-aleargă.

(Coasa)

cu multă greutate și pe o distanță mare de timp și spațiu.

Bibliografie:

- 1.- "De unde nu este întoarcere", roman, traducere din Adrien Gabrielly, Pesta, Tip. Kocsi, 1872.
- 2.- "Concordia biblică reală", Gherla, 1876, 774 p., este după câte știu cea dintâi concordanță biblică românească și foarte bine făcută.
- 3.- "Cateheze pentru pruncii școlari", Gherla, 1877, prelucrare după G. Mey.
- 4.- "Cuvântări funebrale și iertățiuni", Tom I, Gherla, 1879, prelucrare.
- 5.- "Viața Precuratei Vergure Maria", Gherla, 1886
- 6.- "Tipic bisericesc", Gherla, 1886, reeditat în 1906. Conține toate rânduielile tipiconale ale bisericii orientale și în plus rugăciunea de sfințire a tămâiei, transcrisă după un liturgicon scris la Breb în Maramureș, de popa Grigore la 1707.
- 7.- "Cuvântări funebrale și iertățiuni", Tom II., Gherla, 1887, traducere și prelucrare.
- 8.- "Îndreptar practic pentru prelucrătorii sufletești", Gherla, 1883, 701 p. Conține tot ce trebuie să știe preoții în materie de pastoralie și administrație.
- 9.- "Disertație despre episcopii și vicarii români din Maramureș", Gherla, 1891, 61 p. Titul este primul care se ocupă de această problemă și materialul pe care îl valorifică este deosebit de prețios și în bună parte inedit.
- 10.- "Tipic preoțesc", Gherla, 1894. Tratează probleme care îi privesc mai mult pe preoți, la oficierea serviciilor divine.
- 11.- "Viața sfinților", Gherla, 1897, format mare, 416 p. Conține viețile sfinților din an, lista împăraților romani până la anul 1000 și lista papilor până în 1897, cu datările respective. Lucrare excepțională din toate punctele de vedere și cu mare căutare la credincioși până în ziua de azi.
- 12.- "Istoria parohiei din Sighet", Gherla, 1903. Este prima și ultima lucrare de acest fel din Maramureș și conține date deosebit de importante pe o mare întindere de vreme.
- 13.- "Analele Asociației pentru cultura poporului român din Maramureș", 1860-1905, Gherla, 1906, 263 p.. Conține toate actele și datele Asociației din această perioadă.
- 14.- "Poezii poporale din Maramureș", ed. Academiei Române, col. "Din viața poporului român", București, 1908, 86 p., conține 362 de poezii, balade, doine de jale, de dragoste, ostășești și voinicești, chiusuri și colinde. Lucrarea face parte din fondul de aur al folcloristicii românești și a fost foarte apreciată de N. Iorga, I. Bianu și alții.
- 15.- "Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș, din timpurile vechi până în anul 1911", Gherla, 1911, 107 p. Cartea conține istoricul a 6 protopopiate, 49 de parohii și 14 mănăstiri din Maramureș, precum și descrierea sfintirii bisericii celei noi de la mănăstirea Moisei, înfăptuită în anul 1911.
- 16.- "Ritual pentru pruncii școlari din școlile poporale din Maramureș", Gherla, 1910, 62 p. Foarte ingenioasă carte de religie prin conținut și prezentare, valabilă și azi.
- 17.- "Statutele Reuniunii docenților români din Maramureș".
- 18.- "Monografia localității Sat Sugatag", lucrare rămasă în manuscris și păstrată în manuscris de către învățătorul Teodor Bohotici din Sat Sugatag. Este prima monografie a unui sat din Maramureș și conține date deosebit de importante.
- 19.- Activitate publicistică în presa vremii.

Gudrun Pehn (Austria): Slujbă la Biserică din Budești - Susani, 1998

Cine se scoală de dimineață
Departe ajunge.

Colecția DUMITRU IUGA

401

Rău mă doare mâna mé
C-o durnit mândru pe ié,
Nu mă doare numa-on ptic
Dacă știu cine-o durnit.

402

Tré-oi vârfu dealului
Cu Irinca Sturzului
Să strigăm la microfon
Cu Diurcuța lui Hrihor.

403

Aa, ța, țura
Și eu aş umbla la oi,
Cu mândruța amândoi.

404

Bagă-mă, mândră, la oi,
Batăr pe un an, pe doi.

405

Cui i-i dor de ciorbă lungă
Margă la Gostat de slugă:
Dipt-on polonic de ciorbă
Tătă zîua dau la normă.

406

Căpitän de la vapor,
Deștide ușa că mor,
Ușa și fereștile
Să mă vadă mândrile.

407

Duce-m-aș la mândruța,
Da' mă tem că m-a-ntreba
Că unde om însâmbra.
Io i-am spus mândrii că-n ses
C-om mânca brânză mai des.

408

Mână, mândră, boii bine
Nu țipa ochii la mine:
Ochii mei sunt înșelăi
Și ț-or fura boii tăi.

409

Și mândruța fără vacă
Tăt mă-ntreabă de poiata:
Dacă-a ninge ș-a-ngheța
Unde lupii o-m băga?

410

Temnița-i cămara mé,
De-asară-am ieșit din ié,
Pe mâni sară mărg la ié:
Da-oi cu cuțitu-n doi
Ș-oî mé(rge) -n temniță-napoi.

411

Nu-i făcută straița mé
De-a purtarea mure-n ié
De-aici până la lelé(a).

412

Nu cota că-s lat în spate,
Dă cu paru de departe.

413

Mândră, ce Dumnezău ai
De mă bagi pe mine-n bai,
De-ț faci casa coplerai
Și odoru vindeglău -
Vai de Dumnezău tău.

414

Păru meu e rătungior,
Nu-i pe sama domnilor
Că-i pe sama mândrilor.

415

Păru meu nu trabă tuns
Numa teptănat și uns.

416

Numa mândrele mă țin
Cu pălincă și cu d'in,
Da' și eu le țin pe ele
Cu pălincă și cu mnere
Și cu buze subțirele.

417

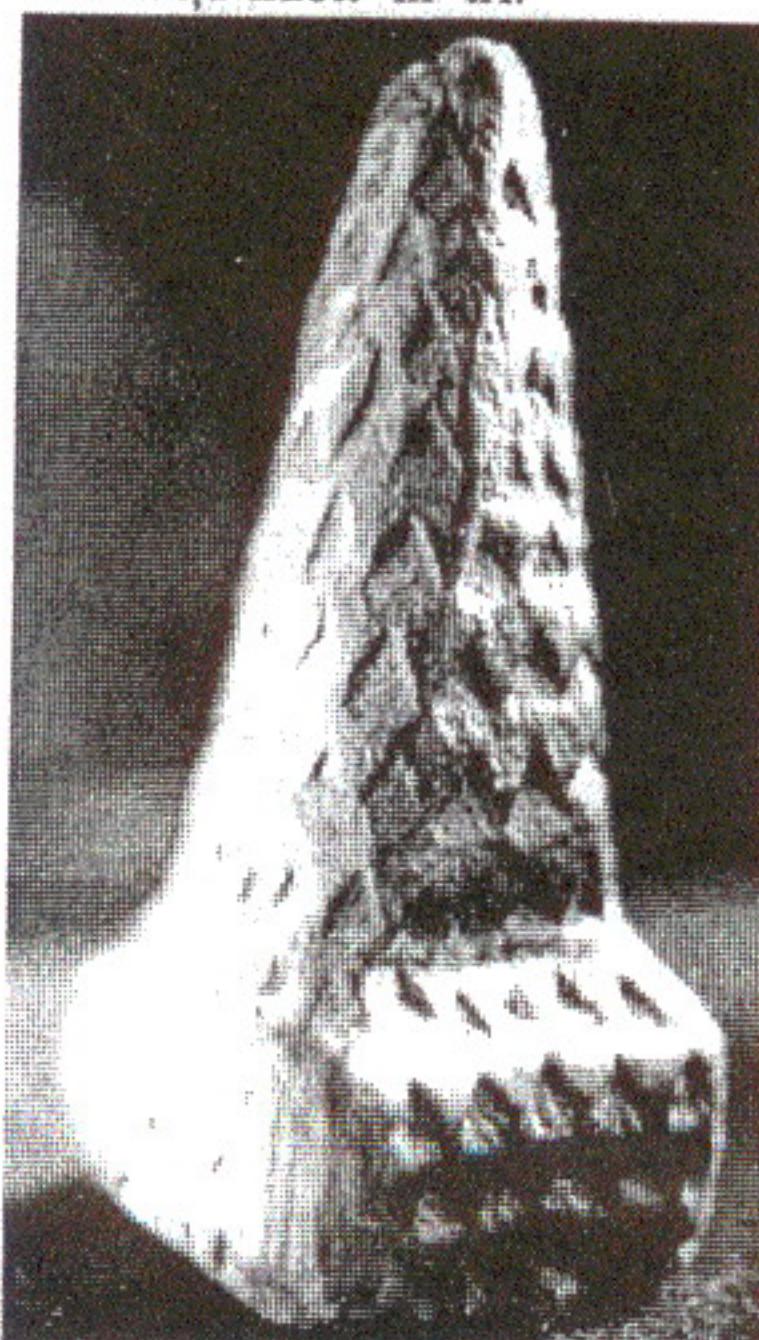
La jendarii cei cu clop
Ş-asară le-am făcut foc,
La jendarii cei cu pene
Ş-asară le-am tăiet lemne.

418

Hai, leliță, dă-m guriță
Pe pozdării la meliță.

419

Legatu-m-o jendarii
Dip'ce-am ibdit gura mândrii
De-am crezut c-oi și muri
Cu lanțu-ndoit în tri.

Transcriem, din volumul „POEZII POPULARE DIN MARAMUREȘ“, Academia Română, București, 1908, păstrând ortografia autorului, cele 3 Balade amintite ca unicat, precum și câteva Doine, Colinde și Chiuituri cu referință la căsătorie-nuntă.

Balade

Mirele în robie

Pe râțul din sus de sat
Este-un pat hireș de brad.
Numa-n pat că-i aşternut
Iarbă verde de pe rât
Și pe iarbă
Cergă albă.
Numa-n pat șede culcat
Un voinic neînsurat,
Cu drăguța lui în pat,
Cu care mâna și-a dat.
Cu cununa umbră-i face
Cu struțul răcoare-i trage.
Suflă vântul romonul,
Din romon suflă cicoare
Și voinicu-i la prinsoare;
După ce și-a credințit
Jendarii-l duc la perit.
Merg părinții
Cu florinții
Și nu-l pot descumpăra,
Ori căți bani or număra,
Până ce-a mers drăguța.
Merge-o dalbă coconiță
Cu struțul cel de credință
La domnii de la temniță
Și zice cu-a ei guriță:
- Domnule iarașbirău,
Năposti-mi pe mândrul meu
Că de nu li(-i) năpusti
Temnița ți-oiu pustii,
Mândrul meu tot a ieși,
Bater domnii n-or voi.
Face-m-oiu floare-nfocată
La temniță pe lăcată
Lăcata s-a sparge-ndată,
Toți robii-or ieși odată.
Domnii-au stat și s-au-ntristat,
Drăguțu i l-au lăsat.
El de-acolo și-a ieșit
Și din graiu că și-a grăbit:
- Acela-i fecior-fecior
Care are-n pat un țol,
Și-și are țol învărgat
Și drăguță-aleasă-n sat.
Părinții mei căt și-au-mblat,
Tot nu m-au descumpărat,
Nici cu bani, nici cu dutcuțe
Făr' mândra cu-a ei guruiță.
Să trăești, mândră iubită,
Că în loc de mulțamită
Tot de mine-i fi cinstită,
Cu mine-i fi fericită.

Am o curălușă unsă,

Horea lui Ion Berciu

Frunză verde de mălin,
Plecăt-a stâna Dunchii
Și cu fratele Bercii.
Marți stâna Dunchii a plecat,
Joi Berciu Ion s-a-necat
La Luha din sus de sat,
Că grea ploaie-a fost plouat,
Izvorul s-a turburat
Și Berciu Ion s-a-necat.
Dup-aceea l-au aflat
La Luha din jos de sat.
Și el bietul n-a avut
Nice pânză pe obraz,
Fără scoarță de buhaș,
Nici scânduri de copărșeu,
Fără scoarță de durzău.
Numa el și-o poruncit
Pe un fir de iarbă verde,
Și la feciori și la fete,
Să facă bine să-l ierte;
Și soru-sa Pălăguță
Tot să-l cânte mândru-n frunză,
Tot să-l cânte răspicat,
Să se-audă peste sat,
Că Ion s-a înecat.
Pe Ion că l-or jeli
Fete cu cununile,
Feciorii cu struțurile,
Nevestele cu cepsele.
Coale la Sântă-Mărie,
Vreme-i, oile să vie
Și Berciu Ion să rămâie.
La mormântul lui au pus,
Trâmbița lui de-a dreapta
Și fluerul de-a stânga;
Vânturi mari că și-or suflă,
Trâmbița și-a trâmbița,
Fluiera și-a fluiera,
Mare jele-n lume-a fa(ce).
Tot pe Ion l-au jelit
Oile cu lânele,
Mieii cu jocurile,
Berbecii cu coarnele.

Crâșmăriță

Peste munte este-o punte,
Poate trece cel cuminte;
Peste codru este-un podu,
Poate trece care-i lotru.
La capătul podului
Este crâșma vinului.
Vinul cine-l crâșmărea(ște),
Nici mânâncă, nice bea.
Nice bea, nice mânâncă,
Făr' prin casă se preumblă,

Pe sub pământ ascunsă.

(ălpeș)

Ni, la ușă, ni, la masă!
C-o șirincă de mătasă;
În cornuri e cu doruri,
Pe margini cu bănaturi,
La mijloc pară de foc,
Pân'ce n-a avut noroc.
Prin casă se preumbbla
Și din graiu aşa grăia:
- Mămulică, -al meu noroc
L-ai țipat cu ciupa-n foc;
Mămulică, -a mea tigheală
O-ai țipat cu ciup'afară;
Mămucă, binele meu
Mers-a-n lume cu hinteu,
Nu l-oi mai ajunge eu,
Eu să știu că l-aș afla,
Duce-m-aș și l-aș căta.
Eu c-un tălhar m-am iubit,
Acela m-a celuit,
Iată-te, unde-am sosit,
Să trăiesc din crâșmărit,
Cu sufletul bănuit.

Doine

Măritatul nu-i noroc,
Că bărbatu-i sbiciu de foc;
Măritatul nu-i tigheală,
Că bărbatu-i foc și pară.

Busuioc ales pe masă,
Rămâi, maică, sănătoasă,
Dacă n-ai fost bucuroasă,
Să mai șed la tine-acasă.
Busuioc mai gozuros,
Rămâi, tată, sănătos,
Dacă n-ai fost bucuros,
Să mai fîm precum am fost.

- Mai dat, maică, tînerea,
Nu știu lumea ce plăte(ște)
Și năcăzurile-n ea,
Nice de fetia mea.
Nu m-am gătat de crescut,
Și, mămucă, m-ai vândut.
Nu ți-am fost de rău la casă:
De ce m-ai făcut mireasă?
- Eu, fata mea, te-am vândut,
Că Dumnezeu aşa-a vrut,
Nu că doară mi-a plăcut.
- Mamă, hai, și mă petreci,
Bătar grădina mă treci,
De nu toată, - jumătate,
Să nu-mi par-aşa departe.
- Te-a petrece soacră-ta,
De-amu ea ți-a fi mama.

Mândrule, de nu-ți plac eu,
Ni, drumuțul la Vișeu,
Adă-ți una cu hinteu,
Mai frumoasă decât eu.
La părut să fie neagră,
Nime-n lume nu ți-o tragă;
Eu-s cu părul gălbior
Și mi-s dragă tuturor.

Chiuituri

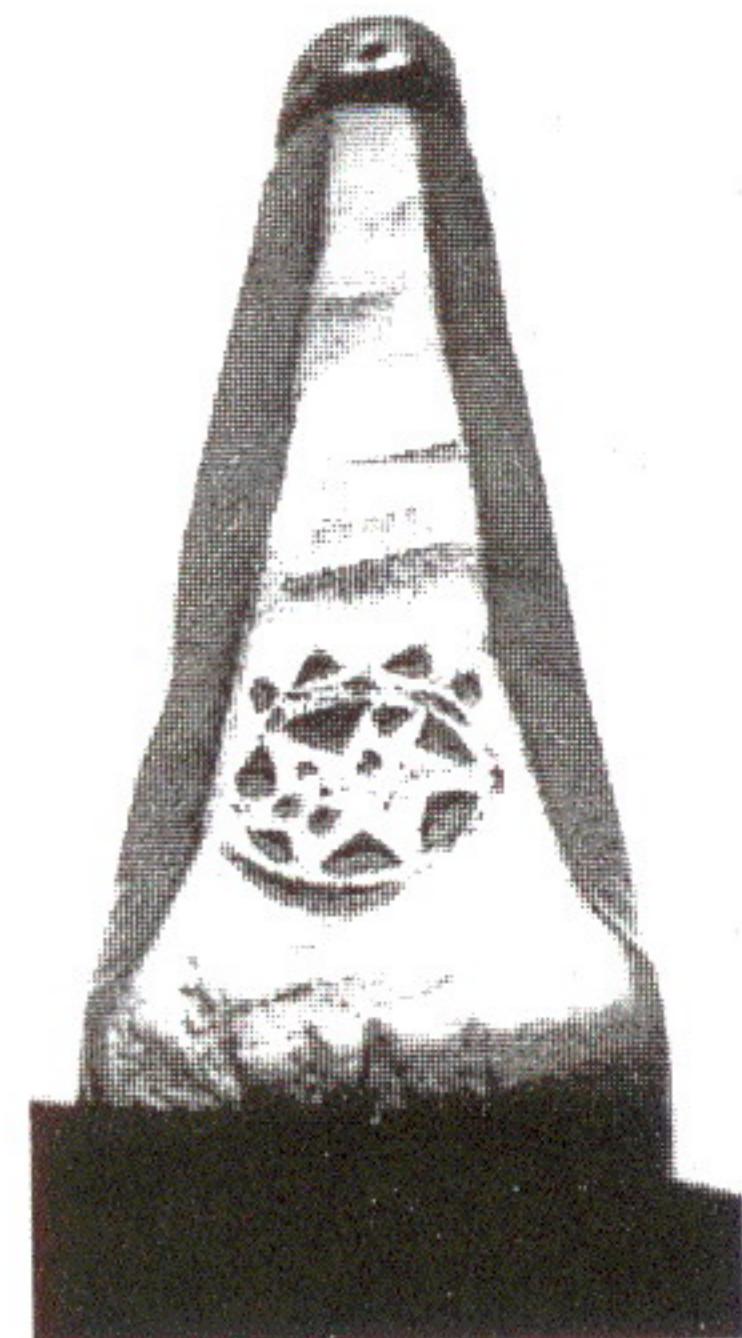
Mărita-m-aș, mărita,
Pe ponoji nu știu călca,
Nici cu spata nu știu da.
Da eu, zău, m-oiu mărita,
Că soacră-mea m-a-nvăța,
Pe ponoji oiu ști călca
Și cu spata oiu ști da.
Și dacă m-am măritat,
De teară m-am apucat;
Și cu dor m-am prins de teară
Și-o-am gătat-o într-o vară.
Teara îndată ce-o gătai,
Spata-n foc o aruncai.
Decât să mai pun o teară,
Mai bine m-oiu duce-n țară.

Ardă-te focul, cunună!
Cum nu te-a bătut o brumă,
De te-a pus în cap o ciumă?

Soacră-mea, cătea de câne,
Rău m-a amăgit pe mine.
Că ea tot aşa zicea:
- Vină, iea tu fata mea,
Şese boi ți-oiu da cu ea,
Și un boteiaș de oi
Și cu trei păcurăroi;
Și mai sunt și şese vaci,
Numai voi să vă fiți dragi.
Eu m-am pus și o-am luat,
Focu', rău m-am înșelat!
Boii lupii i-au mâncat,
Şi-am rămas de râs la sat;
Oile s-au călbejît
Și toate huc au perit.
Vacile-au rămas mânzate,
Iară eu cu muta-n spate.
Şede muta pe precipiu,
Toată sgârciu ca și-un ariciu,
De-acolo se mută-n pat,
Câci o văd, mă-mbăt de cap;
Și din pat se mută-n vatră,
Și de-acolo tot îmi latră
Să-i cumpăr cisme de capră,
Zice c-așa-i învățată.
Nu vede muta pe ea,
Cât e de hâdă și rea,
Nici o oaie nu plăția,
Calce-o boala cea rea!

Băta-te focul, nănaș,
Cu cine mă cununași!
Cu propteaua gardului,
Cu urâta satului!
Vină, nănaș, și o du,
Că la noapte-i capătu',
C-amu de o săptămână
Şed cu securea pe mână;
Şede ciuma pe fântână,
Gândesc că-i un ghem de lână.
Vină, nănaș, și o iea,
C-aceasta mi-e spaima mea!

Lauda de sine
Nu miroase-a bine.

420

Spusu-le-am ochiilor:
Un(d)e-or vidé om frumos
Să nu coate lăcomos;
Io le-am spus, ei nu m-ascultă,
Un(d)e-l văd, la el se uită.

421

Săracu omu frumos
Mé la moară, toarnă-n coș,
Da' săracu cel urât
Mé la moară - n-are rând.

422

Până-a fa' mândra de prânz
Io mă duc cu caii-n Strungi.

423

Iată-mă-s că trec din lume,
N-am jucat fete cu sumne
Numa cu pindileu rupt
Să nu capăt de bătut:
De cușit am fost tăiat
Și de revorver pușcat.

424

Boii mândrii, cei patru,
N-o putut scoate caru
Din tină de la Iuscu.

425

Spusu-ț-am, mândruță, spus,
Unde-or hi oamenii mulți
La mine să nu te uiți:
Ci te uită peste cap
Să zică că ne-am lăsat.
Unde-or hi mai puținei
Coată drept în ochii mei
Că și io-i cota-ntr-a tăi.

426

Nevăstuică, neveste,
De te-ai urât cu lumé
Pune gard pe lângă ié.

427

Dip-ce mă sui pe ponor
Nu fur caii domnilor
Ce pe mândra o cobor
De pe tărmure-n ponor.

428

D'-avut-o mândra drăguț
Şi din Gherța şi din Turț
Şi de tăt a rămâné
Şi la urmă-a hi a mé.

429

Eu, mândră, -s ala cocon
Când îi vreme bună dorm,
Când plouă şi suflă vânt
Mărg în codru fluierând.

430

Jândarii jândarilor,
Io-s mama tâlharilor
Cu caprele pe ponor.

431

Supărăt ca mine nu-i
Numa puiu cucului
Când îl lasă mama lui,

Când a fi nunta mândrii,
Eu m-oiu culca şi-oiu durmi
Pe pragul bisericii,
Să văd cine m-a trezi;
Şi-oiu merge, de m-oiu culca,
Să văd cine m-a scula?

Hop, şi hop! c-aşa-i la joc,
Să nu steie nime-n loc,
Trage des, c-amu mă-ndes,
Ca şi capra prin ovăs;
Zi(i) mai sus, că ţi-am mai spus,
Mire n-am fost de cându-s.
De-oi ajunge-n sărbători,
Mâna-voiu trei peştori,
Să fiu mire de trei ori.

Când va fi nunta la voi,
Aceia ţi-or fi ţipoi,
Că nu te-ai hrăni din doi;
Şi-acele ţi-or fi mâncări,
Îngroşate cu piper,
De-i sorbi, t-ei uita-n cer!

Săraca mireasa noastă,
Câtu-i dânsa de frumoasă,
Fug porcii de ea pe coastă!
Săraca mireasa mea,
Câtu-i ea de frumușea,
Cât se tem porcii de ea!
C-a văzut-o scroafa noastă,
Şi-a fugit până pe coastă;
Scroafa avea opt purcei
Şi-au perit de spaima ei!...
Unde-i văd nasul şi gura,
Nu-mi trebe casa şi şura;
Că mă umple toată ura;
Unde-i văd gura şi nasul,
Nu-mi mai trebe odolhazul,
Că mă umple tot năcazu!

La cusutul steagului,
Joacă ruja macului;
La cusutul cununii,
Joacă floarea violii.

Miresucă, după tine
Pare-i rău la oarecine,
Şi după mirele tău
La multe le pare rău.

Când a face dracul nuntă,
Ştiu c-a fi horincă multă
Şi s-a hrăni şi cea mută.

Frunză verde de macris,
Mă-nsurai cu ochii-nchişi,
Luai fată de nemis.
Nemisoaia sede-n vatră
Şi mânâncă nespălată,
Ca şi scroafa din covată.
Dimineaţa când se scoală,
Cioarele din cap îi sboară;
Nice ochii nu-i deschide,
Şi-i cu mânurile-n blide;

Duce-se şi cată-n oală,
N-a rămas ceva de-asară?
De vede că n-a rămas,
Prinde-a foră prin nas,
Ca şi scroafa la prilaz,
Mâncă-o-ar mare năcáz!
Până-ncalță un picior,
Soarele-i la prânzisor;
Până-ncalță celălalt,
Soarele-i la scăpatat.

Dela noi a treia casă
Este-o fată negricioasă
Şi vine măsa la noi:
- Iea fata şi şese boi!
- Boii-mi plac că bine trag,
Dar cu hâda ce să fac?
Boii i-oiu mâna la vale
Şi pe mândra-n supărare,
Boii i-oiu mâna la râu
Şi pe hâda-n lucrul rău,
Boii i-oiu mâna pe luncă
Şi pe hâda să se ducă!

Zis-a socrul că mi-a da
Patru boi şi pe mândra,
Patru boi sucită în coarne,
Şi mândra-i lată de foame!

Colinde

Refrin: Lilion ţi-al nost' Domn!
Pe rătul lui Rusalim
Mare turmă de oi vin'.
Dar la turmă cine şede?
Că şede soră cu frate.
- Nu ştiu, frate, ce văd eu!
Nu ştiu, pomii-s înfloriţi,
Ori doară pe munți a nins?
- Nici pomii nu-s înfloriţi,
Nice pe munți nu a nins.
Aceia-s peştorii tăi.
Vin încoa', te cer pe tine,
Cer adaus lângă tine:
Două sute oi cornute
Şi p-atâtea capre şute.
Că tot pe tine te-or duce
Tot pe munți, la dalbe curți,
La părinți necunoscuți.
Unde-i vedea răt cu iarbă,
Vei gândi că-i a ta mamă;
Unde-i vedea răt cu flori,
Vei gândi că ţi-s surori;
Unde-i vedea ciungi păliți,
Vei gândi că ţi-s părinți;
Unde-i vedea ciungi uscați,
Vei gândi că-s a tăi frați.
- De m-or vedea cu ochii,
Nu ţi-or mai cere boii;
De mi-or vedea hainele,
Nu ţi-or cere oile;
Dacă mi-or vedea portul,
Nu ţi-or cere iosagul;
Dacă mi-or vedea fața,
Nu ţi-or mai cere stâna!

Am un câne sur

Şi se uită la tătă lumea-n c..

(Ingrăjd)